

BOŞ ZAMAN EĞİTİMİ VE EĞİTİM POLİTİKAMIZ

Asis. Dr. Mahmut TEZCAN

Ülkemizde çeşitli kuşakların, boş zamanlarını değerlendirme yönünden bir eğitimden geçmedikleri için edilgen ve yararsız bir biçimde değerlendirdikleri bir gerçektir. Eğitim politikamızda eksikliği görülen, şimdiye dek ciddi bir biçimde ele alınmayan ve uygulanmayan ve çocuk, genç, yetişkin gibi çeşitli yaş gruplarının bir gereksinimi olmakta devam eden bu konu hem gelişmiş ve hem de gelişmekte olan ülkeler için bir sorun haline gelmiştir.

Bu incelememizde, boş zaman eğitiminin niteliğini belirttikten sonra, okulların bu konudaki rollerine ve eğitim politikamızın bu yönden değerlendirilmesine değineceğiz.

Sosyolog *W. Ogburn*, toplumsal değişme kuramında toplumdaki maddî unsurların manevî olanlardan daha hızlı değiştiğini, manevî olanların arkadan takip ettiğini ve böylece ikisi arasında bir boşluk doğduğunu belirterek bu boşluğa “*kültürel gecikme*” der.

Bu kuramı eğitim alanına da uyguladığımızda geçerli olduğunu görürüz. Sanayileşme sonucu sanayinin gerektirdiği insangücünü yetiştirmek için çeşitli okullar açılmıştır. Müfredat programları teknik konulara ağırlık vermeğe başlamış ve üniversiteler, yüksek okullar, ve orta öğretimde teknik elemanlar yetiştirilmektedir. Bu husus, *Ogburn*'un maddî öğeler bölümünü oluşturur. İşte, boş zamanlar konusu da manevi öğe olarak ele alınabilir. Çünkü bireyler, boş zamanlarını, bir meslek edinmek amacıyla değerlendirmezler. Bu nedenle okullara bu konunun eğitiminin girişi, maddî değişmelerin arkasından gelmektedir. Tüm ülkelerde bu konu maddî değişiklikler kadar hızlı biçimde okul programlarına alınamamaktadır. Özellikle ülkemiz bakımından bu boşluğun çok açık olduğunu söyleyebiliriz.

I. BOŞ ZAMAN EĞİTİMİNİN ANLAMI

Eğitim, gencin yetişkinliğe doğru temel gelişmesinde topluma ekonomik ve siyasal bakımdan verimli ve yararlı birey olmasını teşvik

ve rehberlikle görevli bir süreçtir (Miller and Robinson 1963: 267). Amaç ve program gibi birçok bakımlardan eğitim ile boş zaman eğitimi birbirine benzer. Fakat ikisi ayrı şeylerdir. Eğitim, daha geniş bir kavramdır. Eğitim, genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Başka bir tanımla, bireyin davranışında, kendi yaşamı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Tanımları gözden geçirdiğimiz zaman eğitimin, kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu esas alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç olduğunu anlarız. (Tezcan, 1976: 3) Boş zamanların değerlendirilmesinin amaçları da bu amaçlara yöneliktir. Fakat ikisinin bu amaçlara yönelme yöntemleri farklıdır. Eğitimde zorunlu öğretim; boş zamanlarda ise, gönüllülük ve bireysel seçim esastır. Öğretim yöntemi, öğretmen-öğrenci ilişkileri biçiminde olmayıp, önder-birey (genç veya yetişkin) biçimindedir. Boş zamanları değerlendirme, eğitimin tamamlayıcı bir parçasıdır. Genellikle anlık doyum sağlar. Halbuki eğitim amaçları daha uzak amaçlıdır (Kaplan 1967: 31) Eğitimin bugün birçok yönlerinde zorunlu öğeler vardır. Boş zaman değerlendirmede gönüllülük esastır. Hoşlanma ve ilgi önem kazanır. Bireyin okuldan sonra katılmaktan hoşlanacağı bir araçtır. Beceriler, anlama ve değerlendirme, eğitimdeki programları temsil ederler. Halbuki boş zamanları değerlendirmede program, esas itibarile kullanma aracı olarak hizmet eder.

Boş zaman eğitimi, bireyin boş zamanının "akıllı bir biçimde değerlendirilmesi" eğitimidir. (Miller and Robinson 1963: 268) Boş zaman eğitimi, bireye boş zaman eylemini seçeceği zaman kullanacağı bazı estetik ve ahlâksal değerlerin kendisine mal edilmesinde yardımcı olan bir eğitimidir. (Miller and Robinson 1963: 269) Başka bir açıdan, bireyin kendisini yaratıcı olarak ifade edeceği, etken ve kişiliğini geliştirici boş zaman değerlendirme eylemi için fikir edinmesine yardımcı bir eğitimidir. Kültürün hem aktarılması ve hem de geliştirilmesi yönünden tıpkı eğitim gibi boş zaman değerlendirmenin de rolü vardır.

Toplumsal ve kişisel refah bakımından boş zaman saatlerinin kişisel gelişme ve toplumsal düzeni geliştirme olarak kullanılması boş zaman eğitiminin amacıdır. Boş zaman, daha müreffeh bir yaşama hazırlanma ve kişiliğin geliştirilmesi için kullanılması yönünden iyi-bir fırsattır. İnsanlar boş zamanlarını en değerli en yararlı bir biçimde değerlendirecek eylemleri nasıl seçerler? Kuşkusuz boş zamanın özel bir eylemle değerlendirilmesi bireyin ilgi, yaş, cinsiyet, öğrenim, kültürel

toplumsal durumuna bağlıdır. İşte bireyin bütün bu özelliklerini dikkate alarak boş zamanını nasıl değerlendirmesi gerektiği boş zaman eğitiminin görevidir.

İnsanların boş zamanlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiği özel bir öğrenimi gerektirmez, bu kendiliğinden oluşur, özgür bir zamandır, birey istediğini yapar diyenler de olmuştur. Böyle bir düşünüş boş zamanın yanlış olarak değerlendirilmesini, kullanılmasını ifade eder. Halbuki yapıcı ve akıllı olarak boş zamandan yararlanılması boş zaman eğitiminin amacıdır. (Neumeyer and Neumeyer, 1958: 197).

Unutmamalıyız ki boş zamanın değersiz olarak kullanılması, sağlığın bozulmasına, aile yaşamının aksamasına, mesleki etkinliğin azalmasına ve yurttaşlık bilincinin tahribine yol açmaktadır.

Boş zaman için eğitime, boş zaman değerlendirme yoluyla ulaşılır. Bu duruma göre boş zaman eğitimi, daha çok, birey veya grupları bazı özel alanlarda beceri sahibi kılmaktır.

Eğitimin genel amaçları başlıca şu noktalarda toplanmaktadır:

1. Bireylere temel bilgi edindirmek,
2. Kişiliğin geliştirilmesi,
3. Özellikle meslek, boş zaman ve toplumsal yaşam gibi hayat durumlarına hazırlama.

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için bir boş zaman eğitimine olan gereksinim ortadadır. Birçok eğitimciye göre boş zaman eğitimi, çeşitli kurslar veya müfredat programı dışındaki eylemler yoluyla boş zamanın değerli bir biçimde kullanılmasıdır (Neumeyer and Neumeyer 1958:199). Kimileri de onu, geniş ölçüde ilgilerin ve becerilerin yaratılması biçimindeki bir rehberlik sorunu olarak düşünürler. Fakat bunun nasıl sağlanacağı hususunda görüş ayrılıkları vardır. Bununla birlikte, boş zaman eğitiminin kişisel yaşamların zenginleştirilmesi, ilgiler yaratılması, becerilerin geliştirilmesi kadar, bir yaşam felsefesini içine aldığı hususunda görüş birliğine varılmıştır.

Yunan düşünürlerinden kimileri, boş zaman eğitimi, eğitimin temel amacı olması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Boş zaman eğitimi yaşam için eğitimle eşit tutmuşlardır. Boş zaman eğitimi, insanların boş zamanlarını kullanmaya hazırlayan yardımcı bir süreç olarak düşünülmektedir. Bu kullanışta birey, kişisel bir doyum sağlamalı ve tüm kişisel gelişmelerine katkıda bulunmalıdır. Bu eğitim, onlara tutum ve değerler, ilgi ve beceriler edinme ve geliştirmeye yöneliktir.

Boş zamanın tümsel, doyum sağlayıcı ve yaratıcı olarak kullanılması boş zaman eğitiminin amacıdır (Brightbill and Meyer, 1964 : 204-205). Hiçbir tek kurum veya grup, boş zaman eğitiminin tüm sorumluluğunu üzerine alamaz. Bu konuda ailenin de görevleri vardır.

II. AİLENİN BOŞ ZAMAN EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ

Boş zamanın değerli olarak kullanılması evde başlar. Fakat aile, boş zaman değerlendirme eylemlerini sistematik olarak öğretmez. Rastlantısal ve dağınık olarak bireylerine öğretir. Bir ailenin, bireylerine öğretimde bulunacağı boş değerlendirme eylemleri, genellikle o ailenin ekonomik düzeyine bağlıdır. Ülkemizde çocuğun hangi eylemi seçeceği, genellikle aileyi oluşturan kişilerin ortak dileklerine bağlı olmakla birlikte, kısmen de anne veya babanın otoriter bir biçimde müdahalesi biçiminde oluşmaktadır. Bununla birlikte, kentsel alanlarda bireyin bu eylemleri özgür olarak seçişi, yaygınlık kazanmaktadır.

Boş zaman eğitiminde informal oyun grupları ve dinsel kurumlardan özellikle kiliselerin de rolü olmakla birlikte, bu konuda en önemli sorumluluğu üzerine alan kurumlar hiç kuşkusuz okullardır.

III. OKULLAR VE BOŞ ZAMAN EĞİTİMİ

Okulun boş zaman eğitimi bakımından çeşitli işlevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

a) Bireyin değerinin artırılması ve onu yaşamında mutluluğu elde etmesi yönünden ona yardımcı olmak. O halde okullar, gence, boş zamanlarını iyi ve değerli bir biçimde kullanmalarını öğretmekle sorumlu esas kurumlardır.

Okul, bireyi, sadece hayatı kazanması için eğitmez, aynı zamanda onu hayatta yaşamaya da hazırlar. Bireye yaşamasını öğretmesi yollarından birisi de boş zaman eğitimidir (Brightbill and Meyer, 1964: 205).

b) Bireyin boş zaman ilgilerini uyandırmak ve onu motive etmek, bu konuda tutum ve değer geliştirmek.

c) Boş zaman becerilerinin öğretilmesi. Okul, boş zaman kullanmakta gereksinim duyulan tüm becerileri ve doyum sağlayıcı becerileri vermek için ideal olarak en uygun yerdir. Kimi beceriler, vücut gelişmesini, hareketliliği ve motor koordinasyonu sağlamaya yardım eder. Oyunlar, atletizm, çeşitli sporlar ve danslar gibi. Koşma, okçuluk gibi

bireysel veya iki kişilik (tenis gibi) veya grup halinde (voleybol) olabilir. Okulların vereceği kimi beceriler, bireyin güvenliğine ve hayatta kalmasına katkıda bulunarak zevk verir ve doyum sağlar. Otomobil kullanma ve yüzme gibi. Kimileri ise, ellerin yaratıcı olarak kullanılmasını sağlar. Resim, heykel, ağaç işleri, el işleri gibi.

Kimileri bireye etkin haberleşmeyi sağlar. Edebiyat, yazma-okuma gibi.

- d) Boş zaman değerlendirme olanak ve hizmetleri sağlamak.
- e) Fiziksel kaynaklarını boş zamanların değerlendirilmesi için geliştirmek ve yararlanmak.
- f) Bireyleri boş zaman önderliği için hazırlamak
- g) Diğer toplulukların kurumları ile sorumluluklar, ilgiler ve kaynaklar yönünden işbirliğine gitmek.

Okuldan boş zamanların değerlendirilmesi amacıyla yararlanılması, farklı iki görüşe yol açmıştır (Hutchinson 1951 : 151)

1. Olumlu görüşü savunanlar

- a. Okul bu alanda kaynaklara sahiptir. Boş zamanların değerlendirilmesinde araç gereçlere sahiptir. Ayrıca bu olanak ve alanları denetleme gücündedir.
- b. Okul, belirli bir nüfusun toplandığı bölgelerde merkezdir. Çocuklar ve yetişkinler kolayca gelebilirler.
- c. Eğitimle boş zamanların değerlendirilmesi amaçları aynıdır. Birbirine benzer ve birbirini tamamlar. Böylece okul, öğretmenleri yeniden eğiterek iki alana da hizmet sağlayabilir.

2. Olumsuz görüşü savunanlar.

- a. Okulun esas görevi eğitimidir.
- b. Öğretmenler boş zaman önderliği için uygun değildir. Özellikle arzulanan boş zaman değerlendirme önderliğine karşı gelirler. Önderlik yöntemleri onlara uygun değildir.
- c. Okulun farklı iki işlev için ayrı malî kaynak sağlaması zordur. Hatta yeterli olarak klâsik eğitim için malî olanakları yoktur.

Boş zaman eğitiminin, örgün eğitimde müfredat programı yoluyla mı, yoksa informal olarak müfredat dışı bir yöntemle mi verilmesinin daha uygun olacağı hususu da tartışılmıştır. Çeşitli ülkeler bu konuda farklı yöntemler geliştirmişlerdir (Miller and Robinson 1963: 272-273).

Çeşitli Yöntemler

a) *Resmî müfredat programlarına bazı dalları almak*: Bu yöntemde müfredat programlarında boş zaman sanatları esas yeri alırlar. Fiziksel eğitim, lisan, grafik sanatlar, toplumsal incelemeler öğrencinin kişisel boş zaman değerlendirme kaynaklarına katkıda bulunmak için sınıflarda öğretilir. Bir başka biçimde boş zaman değerlendirilmesi konularına başka derslerin programlarında yer verilir. Örneğin ekonomik, toplumsal bilgiler, kamu yönetimi gibi dersler içinde.

A. B. D. de kimi okulların boş zaman sorunlarına yaklaşımları da kumar, alkol kullanma, suçluluk, uyuşturucu madde alışkanlığı gibi toplumsal sorunların işlenmesi biçimindedir. Bunlar öğretimin bir parçasını oluştururlar. Böylece bu gibi eylemler hakkında sağlıklı ve bilgili tutumlar yaratılmak istenir.

b) *İnformal eğitim biçiminde*: Burada, yöntem ve içerik yönünden informal boş zaman değerlendirme eğitimi yapılır. Okul saatleri dışında, yâni sınıf dışı çalışmalar biçiminde gerçekleştirilir. Oyun, spor gibi. Bu yöntemde deneysel programlar da takip edilebilir. Uçuş, kayak eğitimi dalgıçlık, gibi.

c) *Okul merkezli topluluk boş zaman değerlendirme programları* özellikle A. B. D. de geliştirilmiş bir yöntemdir. Bu yöntemde okul, sadece öğrencilerin değil, tüm topluluğun boş zaman değerlendirmesi gereksinimini sağlayan bir merkezdir.

Programlar her yaşa ve çeşitli ilgilere olanak verecek biçimde hazırlanır. Günün her saatinde hizmet sağlanır.

Topluluk merkezli okul tipi, eski, akademik tip okula, özellikle boş zaman değerlendirme eğitimi bakımından karşıdır. Geleneksel akademik okul, kitaba yönelmiştir. Disiplin esastır ve hatırlama yoluyla çeşitli disiplinler konular halinde verilir. Çocuğun kişiliğinin gelişmesi ihmal edilir. Topluluk merkezli okul tipi, çocuğa yönelmiştir. Onun kendini ifade etmesine yardımcı olur. Ona minimum olarak standartlaştırılmış bir eylem özgürlüğü tanır. İlgilerden yararlanması, program plânlama esasına dayanır (Neumeyer and Neumeyer 1958: 198).

1920-1940 arasında A. B. D. de birçok federe devletlerin eğitim örgütleri, okulun boş zaman değerlendirme işlevini hukuksallaştırdılar. 1920 yılının ortalarında bütün ülkedeki kamu boş zaman değerlendirme programlarının yaklaşık olarak üçte biri okullarca sağlanıyordu (Kraus 1971: 421).

Bununla birlikte A. B. D. de boş zaman değerlendirme olanaklarının çeşitli kurumlarca fazlasıyla sağlanması sonucu okulların bu konudaki işlevlerini azaltmıştır. Bu azalışta, özellikle ikinci dünya savaşından sonra birçok etmenler rol oynamıştır. Bunlardan birincisi *nüfus patlamasıdır*. Nüfus arttıkça banliyölere kaydı. Buralarda sayısız okullar açıldı. Birçok okul bölgelerinde boş zaman değerlendirilmesi için ayrılan mali kaynaklar azaldı. İkinci etmen de boş zaman değerlendirilmesi konusunda *artan meslekselleşmedir*. Park ve rekreasyon kurumları kendi bölümlerini Ulusal Park ve Rekreasyon kurumu adı altında tek bir kuruluşta birleştirdiler. Diğer bir etmen de 1950-60 arasında okulların akademik görevlerine ağırlık vermeleridir. Bu husus kamu oyunca da desteklendi. Matematik ve fen dalları müfredatlarına ağırlık verildi. 1960 yılında kamu boş zaman değerlendirme programlarının sadece % 9 u okullarca sağlandı. Bu oran, 1965 de % 4.5' e düştü. Sonuç olarak okul, doğrudan doğruya boş zaman değerlendirme programlarına daha az katılmaya başladı (Kraus 1971: 421). Fakat bugün A. B. D. de kapalı boş zaman değerlendirilmesi eylemleri için okullar yegâne kuruluşlardır. Örneğin 1965 yılında kapalı rekreasyonun % 87 si okullarca sağlanmakta idi (Kraus 1971: 421).

Ayrıca bu okulların yetişkin eğitim programları da diğer bir önemli boş zaman değerlendirme hizmetidir. Ülkemizde de geliştirilmesi gereken ideal bir yöntemdir.

d) *Diğer kurumlar tarafından sağlanan topluluk boş zaman değerlendirme olanaklarını yerine getirmek*: Okul, boş zaman değerlendirme işlevlerini yerine getirecek biçimde inşa edilir. Bu durumda okul edilgendir. Çünkü okul, başka kurumların hazırladığı programların icra edildiği yer olmaktadır. Okul, programları hazırlamakla görevli değildir. Örneğin okul, olanaklarını belediyeye devreder. Bazan da okullar programı hazırlar. Fakat sorumluluk, belediyeye aittir.

e) *Okullar, boş zaman değerlendirme personelinin mesleki hazırlığında esas rolü oynarlar*. Yani boş zaman değerlendirme önderlerini yetiştirirler. Bugün gelişmiş ülkelerde boş zaman değerlendirme önderliği bir meslek haline gelmiştir. Daha çok üniversite düzeyinde bir eğitim görmektedirler. Çocuklar, gençler ve yetişkinler için ayrı önderler yetiştirilir.

Boş zaman eğitimi yönünden bugün okulların tüm topluluk kaynaklarını harekete getirmesi ve koordine etmesi, bu konuda çeşitli kurumlarla plânlama bakımından işbirliğine gitmesi ve bu konularda da araştırma yapması gereği üzerinde ısrarla durulmaktadır. Bu nedenle

de okullar, gelişmiş ülkelerde, bu konuda bir merkez olacak biçimde inşa edilmektedirler.

Okullardan başka, boş zaman eğitimi için *devletin, dinsel kurumların, gönüllü kuruluşların, sosyal refah kurumlarının ve kitle iletişim araçlarının* rolü de giderek artmaktadır.

IV. ÜLKEMİZDEKİ DURUM

Ülkemizde okullarda bilinçli ve ayrı bir boş zaman eğitimine önem verildiğinden bahsedilemez. Halbuki eğitimin genel amaçları arasında, çocuğun boş zamanını iyi bir biçimde değerlendirmesi için okula sorumluluklar yüklenmiştir. Fakat gerekli müfredat, yâni içerik verilemediği için uygulamada bu amaç gerçekleşmemiştir. Ayrıca okullardaki *eğitsel kol eylemleri* de yetersiz kalmaktadır. Bu eylemler okul saatleri dışına taşamamaktadır. Bu nedenlerle etkin bir boş zaman eğitimine olan gereksinimimiz ortadadır.

Amaçlar arasında, öğrencinin “boş zamanlarını temiz ve yararlı işlerle geçirme”, “güzel sanatları seyme” gibileri yer almaktadır. Fakat bunların gerçekleştirilmesini sağlayacak olanaklar hazırlanmamıştır. Örneğin okul saatleri dışında bu işleri yönetecek ve eğitecek önderler yoktur. Boş zaman konuları ile ilgili ders saatleri çok az veya yoktur.

Ülkemizde boş zaman uğraşları arasında yer alabilecek beden eğitimi, resim, müzik ve el işleri gibi alanlar haftada bir saat gibi çok sınırlı olarak resmî müfredat programları arasında yer almaktadır. (idman dersleri iki saate çıkarılmıştır), Üstelik, bu derslere diğer akademik dersler kadar önem verilmediğini uygulamalardan gözlemlemekteyiz. Resmî müfredata alınan bu dersler okul saatleri dışına çıkmamıştır. Ayrıca bu gibi alanların velilerce benimsenmemesinde kimi boş inanların etkisini de belirtmemiz gerekir.

Eğitsel Kollar: İlk ve orta öğretim yönetmeliklerinde çeşitli eğitsel kolların kurulması ve bunların öğretmenler tarafından yönetilmesi zorunlu kılınmıştır. Bu kolların örneğin, temizlik, kitaplık, sağlık, ağaçlandırma, hayvanları koruma, temsil ve folklor, oyun ve spor, beslenme, trafik, turizm gibi konularda kurulması öngörülmüştür. Öğretmenler rehberliğinde çalışmaların yürütüleceği belirtiliyor. Fakat uygulamada bu kol çalışmalarının okul saatleri dışında yapılmadığı ve haftada bir saatlik bir ders olarak da yapılmayıp boş geçirildiğini çeşitli öğretmenlerle mülâkatlarımızdan saptadık.

Ortaöğretimde de bu kollar öngörölmüş olmakla birlikte, etkin bir biçimde uygulanmamaktadır. Sadece spor, müzik ve temsil kollarının okul saatleri dışında da çalışmaları bazı okullarda görölmektedir. Fakat yasal olarak okul saatleri dışında çalışmak zorunluluğu yoktur. Kimi öğretmenler kendileri arzuladıkları takdirde okul saatleri dışında çalışma yapmaktadırlar. Ne varki böyle öğretmenlerin sayısı çok azdır.

Eğitsel kol çalışmalarının kimilerinde öğrencilerin ilgileri dikkate alınmaktadır. Fakat kimileri ise sadece yönetmelik gereğince yapılması gereken çalışmalar olduğu için zayıf kalmaktadır (Bursalioğlu 1975: 119). Bu nedenle, okul yöneticilerine, çevre koşullarına göre gereksiz sayılabilecek böyle çalışmaları çıkarmak yetkisi verilmesi bir gereksinim olmaktadır.

Ayrıca boş zaman eğitimini sadece öğrenciler yönünden değil, yetişkinler yönünden de düşünmek, ele almak ülkemiz için gereklidir. ülkemizde yetişkinlere yönelik boş zaman değerlendirme eğitimi, sadece okuma yazma öğretme biçiminde oluşmaktadır. Ayrıca bazı teknik kurslar da verilmektedir. Gezici köy kadınları ve erkek kursları bunlara birer örnektir. Fakat bunlar, daha çok, belirli bir mesleğin öğretilmesine yönelik çalışmalardır.

Okullar, gelişmiş ülkelerde, yetişkinlere yönelik eylemlerde de bulunurlar. Gece okulları, mektupla öğretim v. s. gibi. Vatandaşlık eğitimi, ana-baba eğitimi, ilk ve orta öğretim kursları, mesleksel kurslar ve üniversite kursları, okulların yetişkinlere yönelik başlıca eylemleridir. Ayrıca edebiyat, sanat değerlendirme, resim, heykeltıraş müzik, dans, dikiş, fotoğrafçılık gibi sanata yönelik alanlar da yetişkin eğitimi müfredat programlarında yer alır. Ayrıca işletme ve aktüel olayları içeren programlara da tanık olmaktadır (Brightbill and Meyer 1964: 211).

Yetişkin eğitimi ile yetişkinlerin boş zaman değerlendirmesi arasında kesin bir ayırım yoktur. Eğer programa katılmak belirli koşulları gerektiriyorsa ve resmen tanınan diploma ve derece almayı amaçlıyorsa yetişkin eğitimi olur. Aradaki fark, eyleme katılma veya deneyim bakımından yapılamaz. Programa katılmaktaki dürtü, neden ve eyleme olan tutum daha geçerli ölçütlerdir (Brightbill and Meyer 1964:211)

Ayrıca yüksek öğretim kurumları da yetişkin boş zamanlarının değerlendirilmesinde önemli rol oynarlar. Bu kurumlarda kimi eylemler sadece öğrenciler tarafından plânlanır ve yönetilir. Kimileri ise

öğrencilerle fakülte ve yönetsel üyelerle işbirliği halinde yapılır. Dernekler, kulüpler, dinsel kuruluşlar, öğrenci birlikleri bu çabalarda etken rol alırlar (Brightbill and Meyer 1964:212).

Yüksek öğrenim kurumlarının bir başka işlevleri de bu konuda bilimsel araştırmalar yapmaktır. Gerçekten bu konularda ele alınmamış pek çok sorun vardır.

Aléléde okul müfredat programından boş zamanların değerlendirilmesi programına geçiş, aşağıda belirtilen düzenlemeleri gerektirir. (Hutchinson 1951: 169).

1. Düzenli sabit zaman çizelgesinden, esnek zaman çizelgesi hazırlama,
2. Çok sayıda öğretmenle iletişim kurulan çalışma saatlerinden, birkaç öğretmenin çalışma saatlerine geçiş,
3. Emredilen zorunlu müfredat programından, çocukların ve gençlerin gereksinim ve ilgilerini ifade eden bir programa geçiş,
4. Gönülsüz programdan gönüllü programa geçiş,
5. Hoşlanılmayan grup durumundan hoşlanılabilen grup durumuna geçiş.
6. A Sosyal durumdan sosyal duruma geçiş,
7. Resmen örgütlenilmiş durumdan, informal olarak örgütlenilmiş duruma geçiş,
8. Başarının ölçülmesinde sunî araçların yaratıldığı durumdan, deneyimlerinin kendisi üzerindeki etkisi bakımından katılanın değerlendirildiği duruma geçiş.

Bu düzenlemeler, ülkemizde, okulların boş zaman eğitimini üzerlerine aldıkları zaman gerekli duruma gelecektir.

V. ÜLKEMİZDEKİ BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME EYLEMLERİNİN TOPLUMSAL ÖZELLİKLERİNE GÖRE BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME EĞİTİMİNİN GEREKLERİ

a) Kırsal yörelerimizde boş zaman eylemleri, bilinçli olarak, iş yaşamından çalışma yaşamından tam olarak farklılaşmamıştır. Boş zaman eğitimi, bu farklılaşma bilincini verir.

b) Ülkemizdeki boş zamanların değerlendirilme biçimi, genellikle, bireysel nitelikte olmayıp, daha çok grup halindeki eylemlerdir. Boş zaman eğitimi, kişileri bireysel boş zaman eylemlerine de yöneltir.

c) Erkeklerin eylemleri, bir çaba sarfetmeyen yapıcı, yaratıcı olmayan yumuşak eylemlerdir. Seyretme, amaçsız dolaşma, dinlenme gibi özellikler taşır. Boş zaman eğitimi, bireyleri yapıcı, etkin eylemlere yöneltir.

d) Ülkemizdeki boş zaman eylemleri, genellikle örgütlenmemiştir. Boş zaman eğitimi, gerek gönüllü, gerekse resmî örgütlerin kurulmasını amaçlar.

e) Kadın erkek ayrımı, ülkemizdeki boş zaman değerlendirme biçimlerinde daha belirgin durumdadır. Halbuki boş zaman eğitiminin bu ayrımı giderici, kaynaştırıcı etkisini unutmamak gerekir.

Çağımızda eğitimin bu yeni alanı, genenekselsel eğitsel statükoyu kavramlar, yöntem, program, okuldan yararlanma, plânlama ve değerlendirme gibi yönlerden alt üst etmektedir. Böyle bir alt üst olma, tüm ülkelerce arzulanır bir duruma gelmiştir. Çünkü çalışma saatleri giderek azalmakta ve boş zamanlar artmaktadır. İşte, toplumların sanayişleştikçe boş zamanların artışı boş zaman eğitimi gerekli kılmıştır.

Ülkemizde bir boş zaman eğitiminin sağlanabilmesi, bu konuda,

Plânlama,

Program,

Araç-gereç,

Personel-önder,

Malî kaynak,

gibi faktörlerin sağlanmasına bağlıdır. Spor Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı protokolü bu yönden sevindirici bir adımdır. Özellikle okullardan boş zamanların değerlendirilmesi bakımından merkez olarak yararlanılması için iki bakanlık olumlu bir işbirliğine gitmişlerdir. Diğimiz, bu konudaki yönetmeliğin derhal hazırlanıp yürürlüğe konmasıdır.

VI. ÖNERİLER

—Okullar, boş zaman değerlendirme görevlerini üzerlerine aldıklarında sorumlular, hangi eylemleri hangi gruba sağlayacaklarını belirten programı sunmalıdırlar.

—Konunun maliyeti hesaplanarak plânlanmalıdır.

—Gönüllü kuruluşların teşviki, desteği ve yardımı sağlanmalıdır.

—Okul, diğer resmî kuruluşlarla ve hükümetle işbirliği yapmalı, onlardan önderlik, olanaklar ve malî kaynaklar bakımından yararlanmalıdır.

—Öğretmenlere boş zaman eğitimi, önderliği gibi konularda hizmet içi eğitim kursları sağlamalıdır. Çünkü öğretmenler, genellikle boş zaman önderliği için yetiştirilmemişlerdir. Mevcut öğretmenlerin bu amaçla yetiştirilmek üzere seçilmelerinde bunların bazı alanlar bakımından yetenekli olmaları göz önünde bulundurulmalıdır. (Hutchinson 1951: 160).

—Okul boş zaman değerlendirilmesi programına, programın düzenlenme ve yönetimi bakımından bütün okul personelinin etkin olarak katılması gereklidir (Öğrenci-öğretmen-yönetici gibi).

—Okulların dışında, tüm kamu kuruluşlarının, meslek birliklerinin, dinsel kurumların ve sendikaların boş zaman eğitimi ve değerlendirilmesi konusuna olanakları ölçüsünde yer vermeleri gerekir.

KAYNAKLAR

1. Brightbill, K. C. — Meyer, D. H. Community Recreation: A Guide To Its Organization U. S. A. 1964.
2. Bursalıoğlu, Z.: Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Ankara 1976.
3. Hutchinson, L. J.: Principles of Recreation U. S. A. 1951.
4. Kraus, R.: Recreation And Leisure in Modern Society, U. S. A. 1971.
5. Miller, P. N. — Robinson, M. D.: The Leisure Age, U. S. A. 1963.
6. Neumeyer, M. H — Neumeyer, S. E.: Leisure And Recreation U. S. A. 1958.
7. Tezcan, M.: Eğitim Sosyolojisine Giriş, Cilt 1, Ankara 1976.